

Poznámky k problematizaci

„Problematizace“ jako naprosto klíčová věc (která se dotýká nejen toho, zda člověk s porozuměním a s chutí přečte výzkumnou zprávu, ale i toho, jak vážně jsou sociální vědy brány, jak si jich ostatní považují, jak jim rozumí)

Problémem nic není samo o sobě; a když to tak vypadá, mělo by to být podezřelé.

Je třeba mít zformulovaný nějaký jeden základní a jednoduchý důvod, proč výzkum vlastně děláme – a ten je třeba průběžně konfrontovat s tím, co se děje

- toho právě např. dosáhneme tak, že od začátku o něm uvažujeme ve spojení s daty (v jakési předběžné analýze dat ho generujeme/upravujeme)
- tento důvod máme písemně, např. mezi PD naší HU (je třeba být výslovný, nespolehat se na to, co „všichni vědí“);
- že se k němu cíleně vracíme a konfrontujeme ho se „slibnými“ kousky analýzy – např. s prvními komentáři zatrhaných úryvků: odpovídají aspoň některé tyhle komentáře na tuhle základní otázku? Jak? – a když ano, tak propojit.

Nešťastné způsoby problematizace:

- „proč mne (osobně) téma zajímá“ (spíš: „proč by mělo zajímat ostatní“?)
- „je to nový, dosud nezmapovaný fenomén“ (nejde o to věci zmapovat; rizika exotizace – anekdotická práce s daty aj.)
- „odložme všechny tyto praktické otázky stranou a pojďme se zkusit na věc podívat sociologicky“ (sociologický problém může být i jemný, složitý na vysvětlení, ale neměl by sociologii odtrhávat od všeho, na čem lidem záleží)

Najít svojí práci „nepřítele“ – něco, s čím člověk nesouhlasí, co se mu nezdá, co by chtěl doopravít atd. To nemusí být jenom mínění ostatních sociologů, ale třeba „obecné mínění“, zvláštní profesionální optika apod.

I tady je důležité opírat se už o nějaká data:

- Seznam sporností (KÓD: Spornost či Problém; Vymezení problému)
- Literární inspirace (výpisky a texty j. PD, zatrhávat si, propojovat, kódovat)

Jak se dělá nevšednost?

- Kontrast: co se považuje za obyčejné, ukážu jako neobyčejné. A naopak.
- Naléhavost: pevně a přesvědčivě propojím téma a problém s nějakým palčivým sociálním problémem (v tom případě je dobré, aby to spojení nebylo banální, samozřejmé – např. že gender je konstruovaný).
- Perspektiva: představím nějaký nový a něčím důležitý pohled na věc; tedy: ukážu něco jako něco jiného.
- Ohled na publikum (pro koho píšu? pro koho je to nevšední?)
- Při tom je vhodné mobilizovat zájem širšího než úzce specializovaného publika (můj výzkumný problém je i váš... vhodné literární odkazy, můstky, širší sociologické souvislosti)

V kvalitativním výzkumu by projekt měl vlastně už obsahovat jakýsi předvýzkum. Problematizace by se měla dít nad knihami, články, prvními daty apod. To umožní řadu věcí:

- Uvádět příklady, které často nejlépe vysvětlí, o co jde.
- Konkrétně a smysluplně naplánovat práci a požadované prostředky.

- Ověřit si, zda data, se kterými počítám, budou vůbec s ohledem na moje otázky k užítku.
- Části projektu už půjde přímo použít ve výsledné práci, není to úkol nadarmo, odtržený od vlastního výzkumu.

Nezapomeňte, že návrh výzkumného problému je praktický, „skutečný“ úkol: myslíte na to, že navrhujete, čemu se budeme pár týdnů analyticky věnovat – právě s ohledem na to se snažte vysvětlit, na jaké souvislosti bychom se mohli v našich datech zaměřit, s jakým ohledem a proč

Zdeněk Konopásek, 11. 3. 2010